

KILPAILULAINSÄÄDÄNNÖN NOUDATTAMISOHJE

RAKENNUSTEOLLISUUS RT RY

JA SEN TOIMIALAYHDISTYKSET

30.11.2018

SISÄLLYSLUETTELO

1	TAUSTA	3
2	KILPAILUSÄÄNNÖT TULEE TUNTEA – TIETÄMÄTTÖMYYS EI VAPAUTA SEURAAMUKSILTA.....	3
3	KILPAILUVIRANOMAISILLA ON LAAJAT VALTUUDET PUUTTUA KILPAILUSÄÄNTÖJEN RIKKOMISEEN	4
4	KILPAILIJAYHTEISTYÖ.....	5
4.1	Kartellikielto toimialajärjestön toiminnassa.....	5
4.2	Kartellit ovat vakavia kilpailunrajoituksia	5
4.3	Toimialajärjestön suositukset	6
4.4	Tietojenvaihto.....	7
4.5	Tilastointi (ml. suhdannekatsaukset)	9
4.6	Edunvalvonta	10
4.7	Kokoukset	11
5	KILPAILUVIRANOMAISTEN TARKASTUKSET – MITÄ NIISTÄ TULEE TIETÄÄ?.....	12

1

TAUSTA

Tämä ohje on yleiskatsaus kilpailulainsäädäntöön. Ohjeen tarkoituksena on edistää kilpailusääntöjen noudattamista Rakennusteollisuus RT ry:n (jäljempänä "Rakennusteollisuus") ja sen jäsenyhdistysten toiminnassa. Ohje auttaa hahmottamaan kilpailuoikeudellisesti haastavat tilanteet, ehkäisemään riskialttiita menettelyjä omassa toiminnassa ja tunnistamaan muiden toimijoiden kilpailuoikeudellisesti ongelmalliset menettelytavat. Ohjeessa keskitytään Rakennusteollisuuden ja sen toimialayhdistysten kannalta keskeisimpään aiheeseen eli sallittuun ja kiellettyyn kilpailijayhteistyöhön.

Ohje on tarkoitettu Rakennusteollisuuden ja sen jäsenyhdistysten koko henkilöstölle sekä niille jäsenyrityksiä edustaville henkilöille, jotka osallistuvat Rakennusteollisuuden tai sen jäsenyhdistysten toimintaan luottamushenkilöinä tai muutoin.

Huomioithan, että tämä ohje ei tarjoa vastausta kaikkiin Rakennusteollisuuden ja sen jäsenyhdistysten toiminnassa ilmeneviin kilpailuoikeudellisiin kysymyksiin. Jos olet epävarma kilpailusääntöjen soveltamisesta tai niiden tulkinnasta, ota aina yhteys johtaja Anu Kärkkäiseen (puhelin 050 337 6699).

2

KILPAILUSÄÄNNÖT TULEE TUNTEA – TIETÄMÄTTÖMYYS EI VAPAUTA SEURAAMUKSILTA

Kilpailulainsäädännön tarkoituksena on turvata toimiva kilpailu markkinoilla kuluttajien eduksi. Kilpailusäännöissä kielletään kaikki sellaiset elinkeinonharjoittajien ja niiden yhteenliittymien väliset sekä elinkeinonharjoittajien omat, yksipuoliset toimenpiteet, jotka rajoittavat kilpailua.

Tämä ohje perustuu Suomen ja EU:n kilpailulainsäädäntöön. Jokaisessa EU:n jäsenvaltiossa on omat kansalliset kilpailulait, jotka ovat kansallisista ominaispiirteistään huolimatta kuitenkin suurelta osin samansisältöisiä EU-sääntelyn kanssa. Näin on myös Suomessa (kilpailulaki 948/2011).

Siltä osin kuin yritysten tai niiden yhteenliittymien toiminnan voidaan katsoa vaikuttavan EU:n jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, kansallisen lainsäädännön rinnalla sovelletaan EU:n kilpailuoikeussääntöjä eli Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen artikloita 101 ja 102.

Kielto kilpailua rajoittavasta toiminnasta soveltuu

- kilpailijoiden välisiin sopimuksiin ja järjestelyihin (kartellikielto)
- sopimuksiin tavarantoimittajien ja jälleenmyyjien kanssa (vertikaaliset järjestelyt) ja
- yrityksen yksipuoliseen markkinavoiman väärinkäyttöön (määräävän markkina-aseman väärinkäyttökielto).

Kilpailusäännöt koskevat myös yrityskauppojen valvontaa. Lisäksi omat sääntönsä soveltuvat julkisiin hankintoihin.

Tietämättömyys kilpailuoikeudellisten säännösten soveltumisesta ei poista menettelyn lainvastaisuutta, eikä riskiä merkittävistä seuraamuksista.

KILPAILUVIRANOMAISILLA ON LAAJAT VALTUUDET PUUTTUA KILPAILUSÄÄNTÖJEN RIKKOMISEEN

Kilpailuviranomaisia ovat Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) sekä aluehallintovirastot (AVI) ja Euroopan komissio sekä kunkin jäsenvaltion kansalliset viranomaiset.

Kilpailuviranomaisilla on laajat toimivaltuudet epäiltyjen kilpailunrikkomusten selvittämisessä ja tutkimisessa. Kirjallisten selvitys- ja lausuntopyyntöjen sekä viranomaisen kanssa järjestettävien tapaamisten lisäksi niillä on oikeus suorittaa tarkastuksia ilman etukäteistä ilmoitusta (ns. dawn raid eli yllätystarkastus).

Kilpailusääntöjen vastainen toiminta voi johtaa erittäin vakaviin taloudellisiin ja liiketoiminnallisiin seurauksiin Rakennusteollisuudelle, sen jäsenyhdistyksille ja sen jäsenille.

- **Seuraamusmaksu.** KKV sekä komissio voivat määrätä kilpailurikkomukseen syyllistyneelle yritykselle seuraamusmaksun, joka voi olla suuruudeltaan jopa 10 % koko konsernin liikevaihdosta. Myös toimialajärjestölle voidaan määrätä seuraamusmaksu, joka voi olla niin ikään 10 % koko toimialajärjestön liikevaihdosta. Komission määräämä seuraamusmaksu toimialajärjestölle voi olla jopa 10 % toimialajärjestön jäsenten liikevaihdosta, jos toimialajärjestön kilpailusääntöjen rikkominen liittyy sen jäsenten toimintaan.
- **Vahingonkorvaus.** Mikäli yritys tai yritysten yhteenliittymä syyllistyy kilpailunrikkomukseen, se voidaan tuomita maksamaan vahingonkorvausta kaikille niille tahoille, kuten asiakkaille tai kilpailijoille, jotka ovat kärsineet vahinkoa kielletyn menettelyn seurauksena.
- **Sopimusehtojen pätemättömyys.** Kilpailusääntöjen vastaiset sopimusehdot ovat automaattisesti pätemättömiä eli niihin ei voida pätevästi vedota riitatilanteessa. KKV:llä on myös toimivalta määrätä yritys tai yritysten yhteenliittymä lopettamaan kilpailulain vastainen toiminta ja asettaa kieltonsa tehosteeksi uhkasakko sekä kieltää kilpailusääntöjen vastaisten sopimusehtojen ja sopimusten noudattaminen.
- **Viranomais- ja oikeusprosessit.** Viranomais- ja oikeusprosessit ovat yleensä pitkäkestoisia ja vaativat mittavia taloudellisia panostuksia sekä sitovat merkittävästi johdon ja henkilöstön resursseja. Niistä aiheutuu myös olennaista epävarmuutta yrityksen liiketoiminnan kannalta.
- **Negatiivinen julkisuus ja mahdollinen vaikutus yrityksen sekä toimialajärjestön maineeseen ja arvoon.** Tieto viranomaistutkinnasta päätyy usein myös median tietoon ja aiheuttaa yritykselle sekä toimialajärjestölle negatiivista julkisuutta vahingoittaen niiden mainetta ja julkisuuskuva. Tiedolla voi olla negatiivinen vaikutus yritysten pörssiin.
- **Työsuhteen päättäminen.** Kilpailusääntöjä rikkova toiminta voi johtaa rikkomuksessa mukana olleiden työntekijöiden työsuhteen päättämiseen.

4 KILPAILIJAYHTEISTYÖ

4.1 Kartellikielto toimialajärjestön toiminnassa

Kilpailijoiden välinen yhteistyö kuuluu kilpailusääntöjen keskeiseen soveltamisalaan. Kilpailijoiden välinen yhteistyö eri muodoissaan sisältää lähtökohtaisesti aina jonkinasteisen kilpailuoikeudellisen riskin.

Toimialajärjestö muodostuu yksittäisistä yrityksistä, jotka toimivat pääosin samalla toimialalla sekä samalla tuotanto- ja jakeluportaalla. Tästä syystä kilpailulainsäädännössä **toimialajärjestöä pidetään elinkeinonharjoittajien yhteenliittymänä, johon sovelletaan kilpailijayhteistyötä koskevia säännöksiä.** Kilpailulainsäädäntö soveltuu myös toimialajärjestön yksittäisiin jäsenyrityksiin sekä niiden keskinäiseen kanssakäymiseen toimialajärjestössä ja muuten. Tästä syystä toimialajärjestön toimintaan osallistuttaessa kilpailusääntöjen noudattamisessa on oltava erityisen huolellinen.

Tyypillisiä tilanteita, joissa kilpailijoiden välistä yhteistyötä koskevat säännöt tulevat Rakennusteollisuuden toiminnassa noudatettaviksi, ovat seuraavat:

- tilastojen ja suhdanteiden laadinta
- edunvalvonta
- kokoukset ja
- epäviralliset tilaisuudet.

4.2 Kartellit ovat vakavia kilpailunrajoituksia

Kartellit ovat kaikkein vakavimpia kilpailunrajoituksia ja ne ovatkin aina kiellettyjä riippumatta siitä, rajoittavatko ne tosiasiasa kilpailua vai eivät. Kilpailuviranomaiset suhtautuvat kartelleihin hyvin ankarasti, ja kartelleista määrättävät seuraamukset ovat yleensä huomattavia. Viranomaisilla ei ole velvollisuutta osoittaa kartellin haitallisia vaikutuksia.

Kartellilla ei ole muotovaatimusta. Kielletty kartelliyhteistyö voi käytännössä syntyä usealla hyvin erilaisella tavalla, esimerkiksi

- nimenomaisella kirjallisella tai suullisella sopimuksella tai ns. herrasmiessopimuksella
- sopimukseen rinnastuu myös löyhempi yhteistyö, yhteisymmärrys taikka yhdenmukaistettu menettelytapa sekä jopa vapaamuotoinen keskustelu
- yritysten välisen vapaamuotoisen kielletyn tietojen vaihdon seurauksena
- toimialajärjestön päätöksellä, ohjeella tai suosituksella tai
- sillä, että yritys osallistuu kokoukseen tai muuhun yhteistyöhön, jolla on tosiasiasa kilpailua rajoittava tarkoitus, eikä yritys aktiivisesti irtisanoudu kielletystä yhteistyöstä.

Sopimuksella tässä ohjeessa tarkoitetaan lähtökohtaisesti kaikkia eri yhteistyömuotoja, jotka kuuluvat kartellikiellon piiriin.

Kartellikiellon nojalla kiellettyjä ovat muun muassa alla kuvattujen esimerkkien kaltaiset kilpailijoiden väliset sopimukset tai menettelytavat:

- **hinnoista, alennuksista tai muista hinnoittelukomponenteista sopiminen**
"Meidän ja teidän samanlaiset palvelut A ja B maksavat molemmat 150 euroa."
- **markkinoiden tai asiakkaiden jakaminen**
"Tämä on meidän ja tuo teidän aluettanne." "Nämä ovat meidän ja nuo teidän asiakkaitanne."
- **tuotantomääristä sopiminen**
"Me tuotamme X verran ja te tuotatte määrän Y."
- **kollektiivinen boikotti**
Yritykset kieltäytyvät käymästä kauppaa tietyn yrityksen kanssa. "Me ja te emme osta enää yhtiöltä X."
- **kilpailusta pidättäytyminen**
"Me emme kohdista kilpailua teidän palveluihinne A, jos te pidättäydytte vastaavista toimista meidän palveluitamme B kohtaan."
- **tarjouskilpailuissa tarjouksista sopiminen**
Yritykset sopivat keskenään etukäteen, mikä yritys tekee alimman tarjouksen, tai että jokin yritys ei osallistu tarjouskilpailuun lainkaan.
- **toimialajärjestön suositukset**
Toimialajärjestö suosittaa, että jäsenet siirtävät tietyn kustannuskomponentin hinnannousun suoraan hintaan.
- **sensitiivisten tietojen tai liikesalaisuuksien vaihtaminen tai signaloiminen markkinoille.**
Yritys kommunikoi kilpailijoille tai julkisuuteen tulevaa käyttäytymistään markkinoilla, esimerkiksi ilmoittamalla tietoja tulevista hinnoista: "Aiomme nostaa hintoja 10 %."

Jokaisen Rakennusteollisuudessa toimivan henkilön tulee varmistua siitä, että sen organisoimassa tilaisuudessa, viestinvaihdossa tai muussakaan toiminnassa ei syyllistytä edellä kuvattuun toimintaan tai sen fasilitointiin.

Kilpailijoiden välinen yhteistyö voi olla myös sallittua yhteistyötä. Esimerkiksi tuotanto-, myynti-, markkinointi-, osto- ja standardointiyhteistyö voivat tietyissä tilanteissa olla sallittuja, mutta edellyttävät erinäisten reunaehtojen täyttymistä ja siten aina huolellista etukäteisarviointia.

4.3 Toimialajärjestön suositukset

Toimialajärjestön antamat suositukset sisältävät riskin kiellettyyn kilpailijayhteistyöhön syyllistymisestä.

Toimialajärjestö ei voi esimerkiksi antaa hintoja koskevia suosituksia. Sitä pidetään kiellettyinä hintayhteistyönä. Toimialajärjestölle voidaan määrätä suositusten

antamisesta huomattavia sanktioita. Hintasuosituksia pidetään erityisen haitallisena kilpailulle, koska ne yhdenmukaistavat toimialajärjestön jäsenyritysten hinnoittelua ja poistavat yritysten normaaliin markkinakäyttäytymiseen liittyvää epävarmuutta.

Toimialajärjestön antama suositus voidaan katsoa kielletyksi kilpailijayhteistyöksi huolimatta sen antamistavasta, oikeudellisesta muodosta tai sitovuudesta.

- Kielletty suositus voidaan antaa esimerkiksi lehdistötiedotteessa, jäsenlehdessä, jäsentiedotteessa tai vuosikokouspuheessa.
- Toimialajärjestön kielletyn suosituksen ei tarvitse olla kirjallinen.
- Arvioinnin kannalta ei ole merkitystä, onko suositus tai ohje tarkoitettu kaikkia jäsenyrityksiä velvoittavaksi vai ainoastaan ohjeelliseksi.

Hintasuositusten lisäksi kielletyn suosituksen tunnusmerkit voi täyttää mikä tahansa muukin suositus, joka voi vaikuttaa jäsenyritysten kilpailukäyttäytymiseen ja yhdenmukaistaa sitä.

Esimerkki: Toimialajärjestön ei tule suositella jäsenilleen hinnankorotuksia, tiettyjen tuotteiden tai palveluiden käyttöönottoa tai siitä pidättäytymistä. Suhdannekatsoyksissa tulee pidättäytyä neutraalissa kielenkäytössä. Katsaukset tulee muotoilla siten, ettei niitä voi tulkita esimerkiksi hintasuositukseksi.

4.4

Tietojenvaihto

Tietojenvaihto voi täyttää kielletyn kilpailunrajoituksen tunnusmerkit. Kilpailijoiden välillä voi välittyä tietoa erilaisissa yhteyksissä, kuten toimialajärjestön toiminnassa tai yritysten keskinäisessä liiketoiminnassa. Hintoja ja määriä koskevien tietojen lisäksi myös muiden arkaluonteisten tietojen kohdalla tulee olla erityisen huolellinen. Liikesalaisuusluonteisten tietojen vaihtoa pidetään yleensä kilpailua rajoittavana ja se on siksi ehdottomasti kiellettyä. Yksilöityjä hintoja tai määriä (kuten tuotekohtaiset tai asiakaskohtaiset tiedot) koskevien suunniteltujen tulevien tietojen vaihtaminen katsotaan lähtökohtaisesti aina kartelliksi. Julkisesti kaikkien saatavilla olevat tiedot eivät lähtökohtaisesti ole liikesalaisuuksia.

Seuraavassa taulukossa on käyty läpi tyypillisiä esimerkkejä tiedoista, joista keskusteleminen toimialajärjestössä tai joiden vaihtaminen on lähtökohtaisesti kiellettyä tai yleensä sallittua:

KIELLETTYÄ:

- hinnat (esim. tuotteiden tai palveluiden myyntihinnat sisältäen alennukset)
- hintaan vaikuttavat tekijät, hinnoitteluperusteet, hintakomponentit jne.
- tiedot, joista hintoja voi päätellä (esim. kustannusrakenne ja/tai tuottotavoite)
- myyntialueet
- hankintalähteet tai ostoalueet
- osto- tai myyntimäärät
- markkinaosuudet
- tuotantotavoitteet, investoinnit, tuotantolaitosten seisokit ja käyntiasteet, varastotilanne
- asiakasmäärät ja asiakkuuksia koskevat yksityiskohtaiset tiedot
- tavarantoimittajat ja niiden myyntiehdot
- tulevat tai annetut tarjoukset
- liiketoiminnan kannalta merkittävät suunnitelmat (esim. projekti- ja investointisuunnitelmat) ja
- kaupalliset tiedot, joita on objektiivisesti arvioiden pidettävä liikesalaisuuksina.

YLEENSÄ SALLITTUA:

- uusi lainsäädäntö
- oikeuskäytäntö
- standardit ja niihin liittyvät määräykset
- tuoteturvallisuus
- työturvallisuus- ja työehtoihin sekä työehtosopimuksiin liittyvät kysymykset
- ympäristönsuojelu
- koko alan laadunvalvonta ja
- koulutus
- **MUTTA** keskustelu ei saa johtaa siihen, että keskustellaan yksityiskohtaisesti esim. siitä, miten jokin lainsäädäntöuudistus tulee vaikuttamaan toimialan yritysten liiketoimintaan tai hintojen kehitykseen.

Käytännössä rajanveto sallittujen ja kiellettyjen keskustelunaiheiden ja tietojen välillä voi joskus olla vaikeaa. Olennaista on kuitenkin muistaa, että kiellettyä on kaikki sellainen menettely, joka mahdollistaa sen, että kilpailevat yritykset pystyvät joltakin osin sovittamaan yhteen liiketoimintaansa, ja tiedot ovat tyypillisesti sellaisia, ettei niitä normaalisti luovuteta kilpailijoille tai muille yrityksen ulkopuolisille tahoille. Saatuaan tällaista tietoa yritykset eivät tee ratkaisujaan enää täysin itsenäisesti.

Signalointi on yksi kielletyn kilpailijayhteistyön muoto. Siinä yritys tai yritysten yhteenliittymä julkistaa median välityksellä tai muuten julkisesti tulevaa käyttäytymistään koskevia tai liikesalaisuusluonteisia tietoja. Signalointi koskee yleensä hintoja, hinnoitteluperusteita tai alan yleistä hintakehitystä.

Riski syyllistyä kiellettyyn signalointiin kasvaa, mitä yksityiskohtaisempia tiedot ovat ja mitä säännöllisemmin tietoja julkistetaan. Yksikin kiellettyä aihetta koskeva ulostulo voi riittää, erityisesti jos muut toimijat vastaavat ulostuloon omilla ilmoituksillaan.

Tästä syystä on pidättäydyttävä

- antamasta edellä mainitunlaisia julkisia ilmoituksia varsinkin, mikäli asiasta ei ole tehty yrityksen sisällä sitovaa päätöstä, ja
- kommentoimasta julkisesti kilpailijoiden mahdollisia kiellettyä aihetta koskevia ulostuloja.

Esimerkki: Myöskään toimialajärjestön ei ole suositeltavaa kertoa julkisuudessa alaan kohdistuvasta x %:n suuruudesta hinnankorotuspaineesta tai vastaavasti kapasiteetin vähennystarpeesta. Erityistä huolellisuutta on myös syytä noudattaa, jos toimittaja esittää kysymyksiä alan tulevaisuuden näkymistä. Tällöin ei ole mahdollista kontrolloida, mihin asiayhteyteen ja minkä otsikon alle kommentti lopulta päättyy. Tällaista toimialajärjestön menettelyä saatetaan arvioida myös hintasuosituksena.

4.5 Tilastointi (ml. suhdannekatsaukset)

Yksi esimerkki toimialajärjestön kautta harjoitettavasta tietojenvaihdosta on tilastointi, jonka järjestämisessä on kiinnitettävä huomiota kilpailijayhteistyötä koskeviin sääntöihin. Vastaavia säännöksiä voidaan soveltaa Rakennusteollisuuden laatimiin suhdannekatsauksiin.

Toimialajärjestön tai muun ulkopuolisen toimijan kautta toteutettu tilastointiyhteistyö voi olla sallittua, mikäli keskenään kilpaileville yrityksille välittyvä tieto on riittävän yleisellä tasolla. Tämä edellyttää, että yksikään yhteistyöhön osallinen yritys ei pysty päättämään yksittäisiä kilpailijoitaan koskevia tietoja, vaikka pystyisikin vertaamaan omia tietojaan alan ja alueen kokonaistilastoihin.

Kielletyksi tietojenvaihdoksi tilastointi muuttuu tyypillisesti, jos kilpailijoille päättyy tuoreita ja yksityiskohtaisia – toisin sanoen yrityskohtaisia – hinta-, myynti- tai kustannustietoja. Tietojenvaihdon tapa eli se, tapahtuuko tietojenvaihto kolmannen osapuolen (kuten toimialajärjestön) kautta, ei vaikuta kilpailuviranomaisten arviointiin. Tällöinkin kuitenkin myös tietojen välittäjä on vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta.

Tilastotoiminta tulee järjestää siten, että luottamuksellisia tietoja käsittelevät vain ne henkilöt, jotka tekevät tilastoja tai joiden toimenkuva edellyttää pääsyä yksittäistä yritystä koskeviin tietoihin. Näiltä henkilöiltä on suositeltavaa vaatia salassapitositoumukset. Muilla henkilöillä ei saa olla pääsyä luottamuksellisiin tietoihin.

- Yritykset eivät saa vaihtaa luottamuksellisia tietoja suoraan keskenään, eikä tällaista tietoa saa vaihtua myöskään toimialajärjestön tai jonkin muun kolmannen tahon (esimerkiksi tutkimuslaitoksen) tilastointitoiminnan kautta.
- Viranomaisten toimesta tapahtuva tilastointi ei yleensä ole kilpailuoikeudellisesti ongelmallista. Toimialajärjestö voi myös tiedottaa jäsenyrityksilleen tällaisesta tilastosta tai välittää viranomaisen tai kolmannen tahon kokoamien tilastojen sisältämiä tietoja edelleen jäsenyrityksilleen edellyttäen, ettei toimialajärjestö tässä yhteydessä anna niille toimintasuosituksia tai -ohjeita ja että välitettävät tiedot ovat julkisia ja muutenkin kaikkien saatavilla.

- Mitä tuoreempaa ja yksityiskohtaisempaa tieto on, sitä todennäköisemmin se voi vaikuttaa kilpailuun: Tilastointiin suhtaudutaan kriittisemmin silloin, jos markkinat ovat läpinäkyvät ja keskittyneet eli niillä toimii vain harvoja yrityksiä, kuin markkinoilla, joilla on paljon erilaisia toimijoita.

4.6

Edunvalvonta

Lähtökohtaisesti esimerkiksi edunvalvontatyö, jonka pyrkimyksenä on vaikuttaa lainsäädännön sisältöön, on sallittua. Edunvalvonnassa on kuitenkin noudatettava edellä kuvattuja kilpailusääntöjä. Jos toimintaa harjoitetaan edunvalvonnan nimissä, se ei muutu sallituksi, jos se muutoin itsenäisenä menettelynä olisi kiellettyä.

Esimerkki: Kilpailijoiden läsnä ollessa ei voida keskustella yksityiskohtaisesti esimerkiksi lainsäädäntömuutoksen aiheuttamista lisäkustannuksista tai hinnankorotuspaineista tai siitä, mitä tuotteita tai palveluita valikoimasta poistuu muutoksen seurauksena.

Esimerkki: Mikäli toimialajärjestö aikoo olla yhteydessä hankintayksikköön hankinnan ehtoihin vaikuttaakseen, saattaa menettely sisältää kilpailuoikeudellisen riskin. Menettely on arvioitava aina huolellisesti etukäteen. Menettely voi johtaa esimerkiksi tarjonnan yhdenmukaistumiseen tai toimialajärjestön ulkopuolisten yritysten poissuljentaan hankinnasta.

4.7

Kokoukset

Kaikki Rakennusteollisuuden kokoukset, joissa on mukana jäsenyrityksiä, tulee suunnitella huolellisesti etukäteen. Huomiota tulee kiinnittää erityisesti siihen, että esityslistalle ei oteta mukaan asioita, joilla saattaa olla vaikutusta yritysten tulevaan hinta- ja markkinakäyttäytymiseen.

- Kokousta varten on laadittava esityslista, jonka tulee olla saatavilla ennen kokousta.
- Esityslistalla ei saa olla kiellettyjä keskustelunaiheita.
- Kokouksissa tulee keskustella ainoastaan aiheista, jotka ovat esityslistalla. Jos kokouksissa käsitellään muita esille tulevia asioita, on huolehdittava siitä, etteivät keskustelut siirry kiellettyihin aiheisiin.
- Kokouksista on aina laadittava pöytäkirja, johon kokouksen kulku ja käsitellyt aiheet on dokumentoitu. Pöytäkirjassa ei tule käyttää ilmaisuja, jotka voivat jälkikäteen tarkasteltuna aiheuttaa epäselvyyttä siitä, onko kilpailusääntöjä noudatettu asianmukaisesti.
- Kokouskeskustelussa toimialajärjestön edustajan tehtävänä on erityisesti huolehtia siitä, ettei keskustelu ajaudu kiellettyihin keskustelunaiheisiin. Kiellettyä aihetta koskeva puheenvuoro on keskeytettävä ja todettava, että asiasta ei voida keskustella kilpailusääntöjen vuoksi. Velvollisuus kokouskeskustelun keskeyttämiseen on kokouksen puheenjohtajalla ja jokaisella osallistujalla.
- **Mikäli kielletty keskustelu vastalauseesta huolimatta jatkuu, kokous on keskeytettävä.**

KILPAILUVIRANOMAISTEN TARKASTUKSET – MITÄ NIISTÄ TULEE TIETÄÄ?

KKV:n, AVIn ja komission virkamiehillä on oikeus suorittaa tarkastuksia Rakennusteollisuuden ja jäsenyhdistysten sekä jäsenyritysten liiketiloissa sekä tietyin edellytyksin myös työntekijöiden kodeissa. Yllätystarkastus on osa viranomaisen normaalia valvontatoimintaa, eikä merkitse, että tarkastuksen kohde olisi välttämättä syyllistynyt kiellettyyn kilpailunrajoitukseen.

Kilpailuviranomaisten yllätystarkastus alkaa yleensä varhain aamulla. Tarkastajat saapuvat vastaanottoon ja pyytävät saada tavata toimitusjohtajan tai muun henkilön, joka on oikeutettu ottamaan vastaan virallisia ilmoituksia. Tarkastajat eivät välttämättä kerro suoraan tulleen tekemään tarkastusta, vaan saattavat esittäytyä Suomen valtion tai Euroopan komission virkamiehinä.

Tarkastajien oikeudet tarkastuksen yhteydessä	
Oikeus päästä tarkastuksen kohteena olevan toimialajärjestön tai yrityksen tiloihin	<ul style="list-style-type: none"> • liike- ja varastotiloihin • maa-alueille • ajoneuvoihin
<p>Oikeus tutkia tarkastuspäätöksen alaan kuuluvaa materiaalia</p> <p>Oikeus päästä fyysisten tilojen lisäksi tietokoneille ja muihin laitteisiin sekä sähköposti- ja käyttäjätileihin</p>	<ul style="list-style-type: none"> • asiakirjat, muistiinpanot, sähköpostit, kalenterit, matkapuhelimet jne. • oikeus ottaa kopioita tarkastetusta materiaalista, mukaan lukien sähköinen kopio sähköisistä tiedostoista • oikeus tutkia myös ulkopuolisen palveluntarjoajan hallussa olevaa asiakirja-aineistoa, kuten sähköpostipalvelinten ja muiden palvelinten varmuuskopioita • tavanomaisesti KKV ottaa tarkastettavasta sähköisestä materiaalista (tiettyjen henkilöiden tietokoneiden materiaalista) ns. peilikuvakopion
Oikeus haastatella toimialajärjestön tai yrityksen johtoa ja henkilöstöä	<ul style="list-style-type: none"> • oikeus kysyä selventäviä kysymyksiä tarkastuspäätöksen alaan kuuluvista aihepiireistä ja asioista
Oikeus sinetöidä toimialajärjestön tai yrityksen tiloja tarkastuksen ajaksi	<ul style="list-style-type: none"> • sinetöinti-oikeus koskee tiloja, laitteita, kirjanpitoa ja asiakirjoja

Tarkastajilla ei ole oikeutta tutkia tai ottaa mukaansa yrityksen ulkopuolisen oikeudellisen neuvonantajan laatimia asiakirjoja ja sähköposteja (ns. **legal professional privilege -suoja**). Yritys on kuitenkin velvollinen osoittamaan, että asiakirjan on laatinut ulkopuolinen asianajaja.

Tarkastajilla ei ole myöskään oikeutta tutkia yrityksen henkilöstön henkilökohtaisia asiakirjoja tai viestejä. Tarkastajilla on kuitenkin oikeus varmistua asiakirjan luonteesta.

Toimialajärjestön tai yrityksen velvollisuudet tarkastuksen aikana:

- Toimialajärjestöllä ja yrityksellä on **myötävaikutusvelvollisuus**. Tarkastuksen kohteena oleva toimialajärjestö tai yritys ei sen vuoksi voi passiivisesti jättää tutkimusta viranomaisen suoritettavaksi, vaan sillä on tietynasteinen aktiivinen velvollisuus selvitysten antamiseen ja asiakirjojen esittämiseen.
- Asiakirjoja tai muuta aineistoa **ei saa tarkastuksen aikana tuhota tai kätkeä** siinäkään tapauksessa, että ne voivat sisältää ongelmallisia tietoja.
- Tarkastajien toimintaa **ei saa muutenkaan häiritä tai haitata**. Tarkastajia kohtaan ei myöskään saa käyttää voimakeinoja.
- Mahdollisiin **sinetteihin ei saa tarkastuksen aikana koskea**. Sinettien rikkomisesta tai poistamisesta voi aiheutua merkittäviä seuraamuksia.

Toimialajärjestön tai yrityksen johdolla ja työntekijöillä **ei ole velvollisuutta vastata** sellaisiin kysymyksiin, joihin vastaaminen merkitsisi syyllisyyden myöntämistä.

Muista, että tarkastustilanteessa on **tärkeää tehdä yhteistyötä tarkastajien kanssa**, sillä tarkastuksen vastustamisesta, estämisestä tai viivyttämisestä voidaan määrätä seuraamuksia.

- Tarkastajat eivät saa käyttää voimakeinoja. Tarvittaessa tarkastajilla on kuitenkin mahdollisuus pyytää poliisilta virka-apua.
- KKV voi asettaa toimialajärjestölle tai yritykselle uhkasakon tarkastusvelvollisuuksien täyttämisen tehosteeksi. Komission tarkastuksen estämisestä voidaan määrätä sakkoja. Myös väärän tiedon antaminen viranomaisille on rangaistavaa.

Salassapito: Kilpailuviranomaisen tarkastuksesta ei saa kertoa tai keskustella tarpeettomasti Rakennusteollisuuden sisällä eikä lainkaan ulkopuolisten tahojen kanssa.

Tiedottaminen: Mahdollinen tiedottaminen tulee arvioida aina huolellisesti erikseen sekä keskustella ja koordinoida viranomaisen kanssa.

OHJEET TARKASTUSTA VARTEN

- ✓ Tarkastajien saapuessa ota välittömästi yhteyttä omaan esimieheesi, oman toimialayhdistyksen ja Rakennusteollisuus RT ry:n nimettyyn kilpailuoikeusyhteyshenkilöön.
  - ✓ Rakennusteollisuus RT ry:n ja sen toimialayhdistysten kilpailuoikeusyhteyshenkilönä toimii johtaja Anu Kärkkäinen (puhelin 050 337 6699).
  - ✓ Rakennusteollisuus RT ry:n ja sen toimialayhdistysten kilpailuoikeusasianajajana toimii asianajaja Leena Lindberg Asianajotoimisto Krogerus Oy:stä (puhelin 050 511 1937).
- ✓ Pysy rauhallisena.
- ✓ Älä hävitä tai piilota materiaalia.
- ✓ Älä tee mitään sellaista, mikä voitaisiin tulkita tarkastuksen vastustamiseksi.
- ✓ Pyri selvittämään, mistä viranomaisesta tarkastajat ovat sekä heidän lukumääränsä. Pyydä tarkastajia esittämään virkakorttinsa tai henkilöllisyystodistuksensa.
- ✓ Järjestä tarkastajia varten tyhjä kokoushuone.
- ✓ Pyri siihen, ettei tarkastusta aloiteta ennen kuin asianajaja tai vähintään Rakennusteollisuuden tai toimialayhdistyksen lakimies on paikalla.
  - ✓ Tarkastajat saattavat haluta "miehittää" tarkastettavat tilat – tätä ei saa estää!
  - ✓ Jos tarkastajat haluavat aloittaa tarkastuksen, vaikka asianajaja tai lakimies ei ole paikalla, tätä ei saa estää.
- ✓ Käy läpi tarkastuspäätös ja selvitä tarkastuksen tarkoitus ja laajuus.
- ✓ Varmista, että tarkastajilla on pääsy kaikkiin tiloihin ja asiakirja-aineistoon, jotka ovat tarkastuspäätöksen mukaan tarkastuksen kohteena.
- ✓ Tarkastukset kohdistuvat usein henkilöstön tietokoneisiin, jolloin IT-osastolta tulee järjestää riittävät resurssit tarkastuksen läpiviemiseksi.
- ✓ Tarkastajia ei tule jättää yksin tarkastettavaan huoneeseen tai käytäville.
- ✓ Huolehdi, että tarkastajat eivät tarkasta tiloja tai materiaalia, jotka eivät kuulu tarkastuspäätöksen alaan, ja että tarkastajat eivät ota mukaansa tällaista materiaalia taikka asianajosalaisuuden (legal privilege) piirissä olevaa materiaalia.
- ✓ Vastatessasi tarkastajien kysymyksiin:
  - ✓ Varmista, että asianajaja tai lakimies on läsnä.
  - ✓ Älä spekuloi tai esitä mielipiteitä taikka arvioita.
  - ✓ Mikäli et tiedä vastausta kysymykseen, älä vastaa – pyydä mahdollisuutta vastata myöhemmin kirjallisesti.
  - ✓ Varmista, että vastauksesi tulee kirjatuksi.
- ✓ Pidä pöytäkirjaa tarkastuksen kulusta ja tarkastuksen aikaisista tapahtumista.
- ✓ Huolehdi, että Rakennusteollisuudelle tai toimialayhdistykselle jää kopiot kaikesta tarkastajien kopioimasta materiaalista ja että tarkastajat eivät ota mukaansa alkuperäisiä asiakirjoja.
- ✓ Muistuta tarkastajia, että asiakirjat sisältävät liikesalaisuuksia.

Tämän ohjeen on laatinut asianajaja Leena Lindberg Asianajotoimisto Krogerus Oy:stä.